

АСПЕКТ ПРАБЛЕМЫ

БЕРАЖЫ ЗДАРОЎЕ ЗМАЛКУ 4 стар.
ДЫПКУР'ЕР. НАВИНЫ. 2—3 стар.
КРОПКА НА КАРЦЕ
АСТРАВЕЦ — СВЕТУ КАНЕЦ? 5 стар.

БЕЛАРУСКАЕ ВЯСЕЛЛЕ

КАРАВАЙ 5 стар.
ГАСЦЁЎНЯ
Сільвія САБЧУК:
«У АРГЕНЦІНЕ МАРЫЛА
ПАЧУЦЬ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ» 6 стар.

ЛІТАРАТУРНАЯ СТАРОНКА

ЛАЦІНААМЕРЫКАНСКІЯ МАТЫВЫ 7 стар.
ВАНДРОЎНЫЯ БЫЛІ
УЦЁКІ АД РАСАМАХІ 8 стар.
КРЫЖАВАНКА АД Любоўі ІОНАВАЙ 8 стар.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА **РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ**

Голас Радзімы

29 жніўня 2001 года
 Цана 112 рублёў

№ 35 (2749)

E-mail: golas_radzimy@tuf.by

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 6 красавіка 1955 года

НАПЯРЭДАДНІ

2 верасня на Беларусі восьмы раз будзе святкавацца *Дзень беларускага пісьменства*. Упершыню свята пройдзе ў Магілёўскай вобласці ў старажытным горадзе Мсціславе. У Нацыянальным прэс-цэнтры адбылася сустрэча журналістаў са старшынёй Дзяржаўнага камітэта Рэспублікі Беларусь па друку Міхаілам Падгайным.

ФЭСТ У МСЦІСЛАВЕ

Правядзенне свята ў Мсціславе, па словах Міхаіла Падгайнага, — даніна павагі гораду і Пятру Мсціслаўцу, беларускаму друкару, вучню Францыска Скарыны, які працаваў у Маскве разам з Іванам Фёдаравым. Дарэчы, падчас свята ў горадзе на цэнтральнай плошчы будзе адкрыты помнік Пятру Мсціслаўцу.

Сёлета на добраўпарадкаванне горада, дзе пройдзе свята, Савет Міністраў выдзеліў 180 мільёнаў рублёў, палова якіх пайшла на помнік.

Аўтар сцэнарыя свята — старшыня Саюза пісьменнікаў Вольга Іпатава. Адна з галоўных падзей — літургія і хрэсны ход з Непагаснай Лампадай з Благадатным Агнём ад Гроба Гасподня. Адбудзецца таксама фестываль беларускай кнігі і прэсы, кніжны кірмаш і выстава, свята "Скажы дзецім "так", музычны спектакль аб жыцці Ефрасінні Полацкай "Спакуса" і шмат іншых мерапрыемстваў.

На святкаванні беларускага пісьменства запрошаны дыпламаты, дзеячы культуры, пісьменнікі. Прыедзе вялікая дэлегацыя з Расіі, пісьменнікі з Украіны, Малдовы.

А паказаць на свяце будзе што. На Беларусі зарэгістравана 1 126 перыядычных выданняў. Сярод іх 725 газет, 351 часопіс, 46 білетэняў, 1 каталог і 3 інфармацыйныя агенствы. Значная коль-

касць друкуе матэрыялы на дзвюх — рускай і беларускай мовах, толькі на беларускай — 119. Выходзіць перыёдыка на рускай, украінскай, польскай, нямецкай, англійскай мовах.

Хто ж з'яўляецца заснавальнікам газет і часопісаў? У большасці выпадкаў (437) прадпрыемствы і арганізацыі з недзяржаўнай і змешанай формай уласнасці, 335 — грамадзяне. Рэдакцыі лічацца заснавальнікамі 120 выданняў, міністэрствы і ведамствы — 108. Заснавальнікамі пяці выданняў з'яўляецца Адміністрацыя Прэзідэнта, двух — установы культуры.

За апошні год колькасць выдадзеных кніг павялічылася па назвах на 20 працэнтаў, але знізілася па тыражах. Аднак Міхаіл Падгайны сцвярджае, што такая тэндэнцыя характэрная для многіх краін Еўропы. Да 1 верасня выдавецтвы Беларусі павінны выпусціць па дзяржаўнаму 188 назваў падручнікаў. Таксама выдадзена 55 кніг шрыфтам Брайля для школ, дзе вучацца слабадушчыя дзеці. Да першага верасня з'явіцца яшчэ 20 кніг для агульнаадукацыйных школ. У любым выпадку, як сцвярджае Міхаіл Падгайны, у пачатку новага навучальнага года дэфіцыту падручнікаў не будзе.

Наступнае свята Беларускага пісьменства адбудзецца праз год у старажытным Мірскім замку.

Алена СПАСЮК.

РАДАВОД

Больш за сорок гадоў прапрабабі ветэрынарным урачом у калгасе імя Святлова Пінскага раёна

жыхар вёскі Вулька Сцяпан СЕВЯРЫН. Цяпер ён на пенсіі і займаецца салямапльценнем. Яго саламяныя капелю-

шы вельмі падабаюцца мясцовай дзятве.

Фота БелТА.

ВЫБАРЫ

У МІНСК ПРЫБЫЛІ НАЗІРАЛЬНІКІ АБСЕ

У Мінск прыбыла прадстаўнічая група міжнародных назіральнікаў па лініі Бюро па дэмакратычных інстытутах і правах чалавека АБСЕ. Яны будуць удзельнічаць у доўгатэрміновым назіранні за падрыхтоўкай і правядзеннем выбараў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Як сказаў сакратар Цэнтральнай камісіі па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў Мікалай Лазавік, група ў складзе 15 чалавек — першая ад гэтай арганізацыі, а непасрэдна ў дзень выбараў назіральнікаў ад Бюро па дэмакратычных інстытутах і правах чалавека АБСЕ будзе значна больш.

БелТА.

ГРЫБНОЕ ЛЕТА

Пашанцавала сёлета аматарам "ціхага палявання": ліўневыя дажджы ў спалучэнні са спякотай паспрыялі добрай ураджайнаму грыбоў. Нягледзячы на шматлікія папярэджанні ў сродках масавай інфармацыі наконт радыяцыйнага забруджвання беларускіх лясоў і асцярожнасці ўжывання лясных дароў, усё ж такі цяжка ўтрымацца ад спакусы. Таму вопытныя грыбнікі запасаюцца спецыяльнымі картамі, на якіх адзначаны небяспечныя месцы, і збіраюць грыбы ў чыстых лясах. А каб не было сумненняў, правяраюць у пунктах кантролю.

СПРАВЫ АРМЕЙСКІЯ

У жніўні наша краіна адзначыла *Дзень Ваенна-паветраных сіл*. З гэтай нагоды з журналістамі сустрэўся камандуючы ВПС Рэспублікі Беларусь, генерал-маёр **Сяргей БУЛЫГІН**.

Упершыню паветраную прастору Беларусі выкарысталі ў 1885 годзе, калі падчас манёўраў рускіх войскаў паблізу крэпасці Брэст-Літоўск прымянілі аэростаты для карэкціроўкі артылерыйскага агню і назірання за праціўнікам. І гэта зразумела: Беларусь — да рэвалюцыі Паўночна-Заходні край —

першы рубеж абароны. Таму ўжо напярэдадні і сусветнай вайны на нашай тэрыторыі меліся аэрадромы ў Брэст-Літоўску, Гродне, Лідзе і іншых месцах з некалькімі авіяцыйнымі атрадамі, зборачныя і рамонтныя майстэрні. 15 студзеня 1915 года самалёты і эскадры паветраных караблёў "Ілля Мурамец" нанеслі першы бамбавы ўдар па нямецкіх войсках на Вісла. Так што бамбардзіровачная авіяцыя рускай арміі нарадзілася менавіта на беларускай зямлі.

— Закачэніне на 3-й стар. —

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

ФОТАХРОНІКА БелТА

ІМЕНЫ БЕЛАРУСКАЙ НАВУКІ

Сёлета споўнілася 95 гадоў з дня нараджэння Мікалая Дарожкіна, мікалага і фітапатолага, акадэміка Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Ён аўтар больш 600 навуковых прац, у тым ліку 23 магнаграфій. За вывядзенне, размнажэнне і ўкараненне ў

вытворчасць высокапрадуктыўных сартоў бульбы Мікалай Афанасьевіч быў удастоены Дзяржаўнай прэміі СССР. Памёр у 1993 годзе.
НА ЗДЫМКУ: паўрэзаты Дзяржаўнай прэміі СССР, акадэмікі АН БССР, прафесары М. ДАРОЖКІН (злева) і П. АЛЬСМІК (фота з архіва).

ДАЯР З РАДЗІГЕРАВА

Аляксандр Краўчук вярнуўся з арміі ў родную вёску Радзігерава Лунінецкага раёна, зайшоў на ферму ды так і зас-

таўся тут працаваць. Зараз калгас выдзеліў яму новы дом.
НА ЗДЫМКУ: Аляксандр КРАЎЧУК прыняў папаўненне — да яго 43 кароў дабавілася двое цялят.

ЗАХАПЛЕННЕ — ТАНЦЫ

Гэтыя вясёлыя цыганскія танцоўшчыцы на самай справе зусім не цыганкі. Аксана МАЗАЙ, Ілона МІХАЛАП, Надзея КУБАРАВА, Наталля СІВЯНКОВА, Марга-

рыта БЕЛЬЧАНКА і Наталля ВІНАГРАДАВА (у цэнтры) — настаўніцы гомельскай сярэдняй школы № 10. Акрамя навучання дзяцей яны захапляюцца яшчэ і танцамі. І трэба адзначыць — досыць паспяхова.

КОНКУРСЫ

“ЗАМЕЖНЫ ЧЭМПІЁН Польшы АРФАГРАФІІ” — БЕЛАРУС. Галоўны прыз і тытул “Замежны чэмпіён польскай арфаграфіі” заваяваў у Варшаве беларус Сяргей Пялеса. Другое і трэцяе месцы таксама ў прадстаўніц нашай краіны

Ірыны Ясневіч і Кацярыны Коўхар. Конкурс быў арганізаваны Летняй школай польскай мовы і культуры. Спрабавалі свае сілы ў арфаграфіі замежнай мовы каля 90 маладых людзей з розных краін свету.
БелТА.

НАВІНЫ З НАЦЫЯНАЛЬНАГА ПРЭС-ЦЭНТРА

ЭКАНОМІКА ў ЛІЦБАХ

За першае паўгоддзе ў Беларусі рост валавага ўнутранага прадукту склаў 103 працэнты. Пры гэтым аб’ём сельскагаспадарчай прадукцыі павялічыўся на 6,8 працэнта. Рэальныя даходы насельніцтва ўзраслі на 20 працэнтаў, а заробная плата ў адносінах да аналагічнага перыяду мінулага года на 124 працэнты. На 1 ліпеня сярэдняя зарплата па народнай гаспадарцы склала 90,7 долара ЗША, а ў бюджэтнай сферы — 77,6 долара.

Аб гэтым паведаміў журналістам міністр эканомікі Уладзімір ШЫМАЎ. Нягледзячы на значны прагрэс, нявыкананымі засталіся некаторыя планавыя паказчыкі. Так, інвестыцыі ў асноўны капітал за 7 месяцаў склалі 99,9 працэнта пры прагнозных 103—104 працэнты. Дарэчы, за апошнія 5 гадоў прырост унутраных інвестыцый склаў 28 працэнтаў. А вось доля прамых замежных інвестыцый у гэтым годзе скарацілася з 4 да 1,4 працэнта.

КОЛЬКАСЦЬ ЗАХВОРАВАННЯў ПАМЕНШЫЛАСЯ

Сёлета кішэчным інфекцыйным захворванням у Беларусі падвергліся каля 10 000 чалавек, дзеці склалі 64 працэнты гэтай лічбы. Нягледзячы на вельмі спякотнае для краіны над-

вор’е, усё ж колькасць захварэўшых паменшылася на 9 працэнтаў. Пры гэтым узровень бактэрыяльнай дызентэрыі знізіўся на 45 працэнтаў, а выпадкі брушнога тыфу ўвогуле не рэгістраваліся.

Адначасова адзначаецца павелічэнне захворванняў на сальманелёз. Не спыняецца вірусны гепатыт А. Напрыклад, у Гомельскай вобласці было зафіксавана 13 успышак гэтай хваробы. У гэтым годзе пацярпела больш за 200 чалавек. Прычына — грубае парушэнне санітарных норм. З больш як 52 000 проб харчовых прадуктаў 740 аказаліся някаснымі. З 33 000 проб вады не адпавядалі нормам 4 працэнты. За парушэнні санітарных норм былі прыцягнуты да адказнасці больш за 14 000 чалавек, прыпынена дзейнасць 3 192 аб’ектаў.

Як вядома, у Расійскай Федэрацыі, у Казані было выяўлена каля 60 хворых на халеру. У Беларусі выпадкаў гэтай хваробы пакуль не было.

Аб гэтым расказалі журналістам намеснік міністра аховы здароўя, галоўны санітарны ўрач Беларусі Валерый ФІЛОНАЎ і кіраўнік аддзела эпідэміялогіі за каранціннымі і асоба небяспечнымі інфекцыямі Рэспубліканскага цэнтра гігіены і эпідэміялогіі Дзмітрый КРОХІН.

Максім НЯВІНСКІ.

СТАСУНКІ

СЕРТЫФІКАЦЫЯ — «БІЛЕТ» НА ЕўРАПЕЙСКІ РЫНАК ДРАЎНІНЫ

Група работнікаў лясной гаспадаркі на чале з першым намеснікам міністра лясной гаспадаркі Беларусі Мікалаем ЮШКЕВІЧАМ прыняла ўдзел у рабоце 4-й Генеральнай Асамблеі Агульнаеўрапейскага Савета па лясной сертыфікацыі, якая прайшла ў Іспаніі.

Агульнаеўрапейская лясная сертыфікацыя (PEFC) — сістэма мер, якая прызначана для эфектыўнага вядзення лясной гаспадаркі і прадухілення нанясення шкоды акружаючаму асяроддзю, падтрымання ў лясках планеты біялагічнай разнастайнасці, іх здольнасці к самастойнаму самааднаўленню і паўнацэннай жыццядзейнасці, выкананню эканамічных функцый ад мясцовага да сусветнага ўзроўню, становіцца ўсе больш істотным элементам лясаводчай практыкі.

На сусветным форум лясаводаў сабраліся прадстаўнікі Францыі, Германіі, Фінляндыі, Швецыі, Вялікабрытаніі і іншых дзяржаў, а таксама шэрагу грамадскіх аб’яднанняў. Акрамя разгляду бягучых пытанняў і праблем лясной сертыфікацыі Агульнаеўрапейскі Савет прыняў у свае рады Італію, США, а таксама Саюз лясаводаў дзяржаў Паўднёвай Еўропы.

Усяго ж у адпаведнасці з патрабаваннямі PEFC лясаводарчая дзейнасць вядзецца зараз у 16 краінах свету і ўжо 34 мільёны гектараў лесу ў Еўропе сертыфікаваны — драўніна мае права на выкарыстанне лагатыпа PEFC.

Алесь ДЫНІКАЎ.

ПАСЛЯСЛОЎЕ

БДУ: ВЫНІКІ ўСТУПНЫХ ЭКЗАМЕНАў

Як паведамляе прэс-служба БДУ, сёлетні прыём у Белдзяржуніверсітэт праводзіўся на 17 факультэтаў і ў Міжнародны гуманітарны інстытут па 19 спецыяльнасцях. Упершыню ўведзены спецыяльнасці “лячэбна-прафілактычная справа”, “лінгвакраіназнаўства”, “вядзенне дакументаў і дакументацыйнае забеспячэнне кіравання”, “кітайская мова і літаратура”.

Пры плане прыёму 1 850 чалавек было пададзена 6 387 заяў. Найбольш конкурс на спецыяльнасці “сучасная англійская мова і літаратура” — больш за 10 чалавек на адно месца. Жадаючых вывучаць кітайскую мову і літаратуру было каля 6,5 чалавека на месца. Трэба адзначыць высокі конкурс на ўсе спецыяльнасці, звязаныя з вывучэннем замежных моў і літаратуры (практычна ўсюды больш за 5 чалавек на месца).

Устойлівай папулярнасцю ў абітурыентаў карыстаецца эканамічная тэорыя — амаль шэсць з паловай чалавека на адну вакансію. Эканоміка — 5,41, сусветная эканоміка і міжнародныя эканамічныя адносіны — 5,11 на адно месца.

Цікава, што конкурс па спецыяльнасці “беларуская мова і літаратура” — 3,39 чалавека на месца, “руская мова і літаратура” — 2,7 чалавека на месца.

Перспектыўная спецыяльнасць “інфармацыя і камунікацыя” прывабіла ў 6 разоў больш плануемай колькасці абітурыентаў. А прахадны бал сярод гарадскіх выпускнікоў школ тут склаў 26 з 30 магчымых, сярод сельскіх — адпаведна 23 з 30.

Сярэдні бал атэстата залічаных на першы курс студэнтаў

склаў 4,77. На некаторых спецыяльнасцях — “хімічная экалогія”, “лячэбна-прафілактычная справа”, “фармацыя”, “хімія лекавых злучэнняў” — амаль 5.

Трэба адзначыць, што ўпершыню ў гэтым годзе веды абітурыентаў ацэньваліся па дзесяцібальнай шкале. Наколькі эксперымент удаўся, пакажа час. Але дзяржаўная камісія, якая назірала за ходам уступных экзаменаў, адзначыла, што падобнае новаўвядзенне “дазволіла больш аб’ектыўна ацаніць веды абітурыентаў і ў некаторай ступені знізіць эмацыянальна-псіхалагічную нагрузку пасля выстаўлення адзнакі”.

Дарэчы, усяго “дзсятка” была выстаўлена ў 91 выпадку. Больш за ўсё шчасліўчыкаў аказалася на вусным экзамене па прадмету “Чалавек і грамадства” — 21. Такай жа адзнакі ўдастоіліся 11 чалавек на пісьмовым экзамене па біялогіі. Калі пісьмовы тэст па матэматыцы прынёс адну вышэйшую адзнаку і 317 незадавальняючых у выглядзе круглага нуля, то на вусным тэсціраванні выявілася восем “дзсятчнікаў” і ўсяго 15 “нулевікоў”.

У ходзе прыёмных экзаменаў высветлілася, што многія абітурыенты маюць слабыя веды па геаграфіі. Аналіз тэста-

вых заданняў па рускай і беларускай мовах сведчыць, што ў цэлым узровень лінгвістычнай і моўнай кампетэнцыі выпускнікоў школ не вельмі высокі. Затое па замежных мовах быў прадэманстраваны высокі ўзровень ведаў.

Дзяржаўная камісія адзначае добрую падрыхтоўку па хіміі не толькі выпускнікоў ліцэя БДУ, спецыялізаваных школ і гімназій, але і выпускнікоў сельскіх школ. У той жа час камісія прапаноўвае распаўсюдзіць практыку прадастаўлення трох дадатковых балаў на сельскіх выпускнікоў не толькі бягучага, але і папярэдніх гадоў, калі яны пражываюць у родных мясцінах. Гэта звязана з тым, што працягваецца тэндэнцыя да павелічэння разрыву ва ўзроўні ведаў паміж гарадскімі і сельскімі выпускнікамі. Асабліва гэта відаць на прыкладзе экзаменаў па матэматыцы.

Нягледзячы на льготы сяльчанам, сярод абітурыентаў БДУ назіраецца тэндэнцыя да памяншэння працэнта сельскіх выпускнікоў і да павелічэння гарадскіх. Калі ў 1996 годзе было прынята 3 996 заяў гараджан і 606 сяльчан, то ў 2001 годзе 5 659 і 511 адпаведна.

За час правядзення ўступных экзаменаў у БДУ у прыёмную камісію было пададзена 47 апеляцый. У 13 выпадках рашэннем апеляцыйнай камісіі адзнакі абітурыентаў былі зменены ў бок іх павелічэння. Больш за ўсё такіх выпадкаў аказалася пасля пісьмовага экзамена па матэматыцы — 7.

СПРАВЫ АРМЕЙСКІЯ (Пачатак на 1-й стар.)

ВАРТАВЫЯ НЕБА

Трэба адзначыць, паветраныя асы з усіх ваенных выправаў заўсёды выходзілі з гонарам. Дастаткова ўзгадаць 1920 год, калі чырвоныя авіятары Паветранага флоту ў барацьбе з белапалякамі і інтэрвентамі заваявалі панаванне ў паветры і паспяхова яго ўтрымлівалі на працягу ўсіх баявых дзеянняў. У Вялікую Айчынную вайну толькі за яе першыя дзесяць дзён у небе Беларусі фашысты страцілі 143 самалёты.

Звыш 400 беларускіх лётчыкаў прынялі ўдзел у ліквідацыі наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Першымі на месца катастрофы прыбылі экіпажы 276-га асобнага баявога і 65-га асобнага верталётных палкоў. Яны зрабілі 2 363 палёты да рэактара, налятаўшы 1 963 гадзіны.

У выніку абвешчання суверэнітэту паўстала пытанне аб ства-

рэнні ўласных Узброеных Сіл, у тым ліку — паветраных. Вярхоўным Саветам Рэспублікі Беларусь ад 20 сакавіка 1992 года было прынята адпаведнае рашэнне, а потым, згодна з загадам міністра абароны Беларусі, на базе 26-й паветранай арміі пачалі фарміравацца Ваенна-паветраныя сілы нашай дзяржавы...

У мірны час беларускія авіятары, як і мае быць, здзяйсняюць мерапрыемствы па ўдасканаленню баявой падрыхтоўкі і лётнага майстэрства, нясуць баявое дзяжурства ў сістэме супрацьпаветранай абароны. Сёння ВПС падраздзяляюцца на такія роды авіяцыі, як бамбардзіровачная, штурмавая, знішчальная, армейская і транспартная. На ўзбраенні часцей Ваенна-паветраных сіл знаходзяцца самалёты Міг-29, Су-27, Су-25, Су-24, Іл-76, Ан-12, Ан-26 і верта-

лёты Мі-8, Мі-24 і Мі-26. У сучасных умовах ачынных авіятары ўзаемадзейнічаюць з падраздзяленнямі Міністэрства па надзвычайных сітуацыях, аказваюць дапамогу органам унутраных спраў, выкарыстоўваюцца авіяцыя і ў медыцынскіх мэтах...

"На выдатна" падрыхтавалі нашы авіятары і да святкавання Дня Ваенна-паветраных сіл, якое адбылося 19 жніўня на аэрадроме Баравая пад Мінскам. Лётчыкі-асы прадэманстравалі свае навыкі ў вадоданні самалётамі і верталётамі.

Ды свята святам, але ёсць у ВПС і праблемы. У час Савецкага Саюза, з'яўляючыся заходнім рубяжом СССР, Беларусь не адчувала нястачы ні ў гаруча-змазачных матэрыялах, ні ў рамонце лятальных апаратаў. Зараз жа карціна зусім іншая. Агульны налёт у нашых лётчы-

каў у бягучым годзе склаў 3 000 гадзін — прыкладна 30—45 гадзін на чалавека, а ў Польшчы на кожнага лётчыка прыпадае 60—120 гадзін. У краінах жа НАТА вылеты пры неабходнасці адбываюцца штотыднёва. Восць такіх справы...

Па меры магчымасці, беларускія авіятары прымаюць удзел у падрыхтоўцы замежных лётчыкаў, рамантуюць іх тэхніку (авіярамонтны завод у Баранавічах ведаюць далёка за межамі СНД), на месяц-два адпраўляюць сваіх асаў у якасці настаўнікаў у камандзіроўкі. На пытанне, куды канкрэтна, Сяргей Кузьміч не адказаў: спаслаўшыся на камерцыйную тайну дзяржавы... На грошы, якія нашы лётчыкі такім чынам зарабляюць, і купляюцца тыя ж гаруча-змазачныя матэрыялы, рамантуецца ўласная тэхніка.

Між іншым, сам генерал-маёр Сяргей Бульгін да гэтага часу здзяйсняе палёты, мае на ўласным рахунку каля 3 000 гадзін налёту.

Алесь ЛІПЕНЬ.

Гэты фотарэпартаж зроблены ў час тактычных вучэнняў 38-й асобнай мабільнай брыгады.

Беларускія вайскоўцы адпрацоўвалі спецыяльную аперацыю па ліквідацыі дэсантна-дыверсійных фар-

міраванняў праціўніка. Высадка дэсанта праходзіла парашутным і пасадачным спосабамі.

НА ЗДЫМКАХ: у час вучэнняў мабільных сіл; у мінуты адпачынку.

Фота Віктара ТАЛОЧКІ, БелТА.

СПОРТ

У КАРСТЭН ЁСЦЬ ДАСТОЙНАЯ ЗМЕНА

Чэмпіянат свету па акадэмічнай грэблі сярод юніёраў, які завяршыўся ў Дуйсбургу (Германія), стаў для беларусаў удалым. Хто ж яны — юныя таленты, што прынеслі нашай зборнай дзве залатыя і дзве сярэбраныя ўзнагароды? Залатую "карону" прымерылі Юлія Бічык і Марыя Варона ("двойка распашная"). Уладальнікамі медалёў вышэйшай пробы таксама сталі Ганна Нахаева, Наталля Галапятава, Вольга Жыльская і Таццяна Нарзілік ("чацвёрка распашная"). У скарбонцы беларускай каманды маглі аказацца і тры залатыя медалі, але наша "васьмёрка" і рулявая Марыя Буневіч саступілі румынкам.

Яшчэ адзін медаль сярэбранай пробы заваявалі хлопцы з Мазыра. "Чацвёрка распашная" у складзе Блоцкага, Філіпенкі, Шчарбачэні і заграбнога Беллага не змагла супрацьстаяць толькі французам.

ДЗЕВЯЦЬ МЕДАЛЁў З МУРСІЯ

З іспанскага горада Мурсія вярнулася беларуская дэлегацыя, якая прадстаўляла краіну на VI Алімпійскіх днях моладзі Еўропы.

Вярнулася з дзевяццю медалямі: тры залатыя, два сярэбраныя і чатыры бронзавыя. Такую колькасць медалёў нашы спартсмены прывезлі ўпершыню. "Золата" Гульняў дасталася яхтсмену Сяргею Дзясюкевічу, Юліі Леанцюк (лёгка атлетка, ядро) і Та-

цяне Івашэнь (плаванне, 200 м вольным стылем). Сярэбраныя медалі ўпрыгожылі лёгкаатлетка Віталія Піскуна, які паспяхова пераадолеў дыстанцыю ў 200 метраў з перашкодамі, і нашых баскетбалістак. Беларускія дзятчаты змаглі не толькі прабіцца ў фінал, але і аказаць належнае супраціўленне іспанкам — гаспадыням Гульняў і цяперашнім уладальніцам "золата".

Бронзавымі прызёрамі сталі: Вольга Варобей (лёгка атлетка, 800м), Таццяна Івашэнь (плаванне, 100 м вольным стылем), Сяргей Фірсаў (дзюдо, катэгорыя да 66 кг) і Алег Бондар (скачкі ў даўжыню).

У выніковым заліку Беларусь на 12 месцы. У тройку лідэраў увайшлі: Расія (39 ме-

далёў), Вялікабрытанія (28) і Германія (14).

ГРЭКІ БЕЛАРУСАМ — НЕ САПЕРНІКІ

Беларуская маладзёжная зборная па футболе паспяхова правяла падрыхтоўчы этап да маючых адбыцца адборачных гульняў чэмпіяната Еўропы. Напярэдадні вельмі важных сустрэч з камандамі Украіны і Польшчы нашы хлопцы выйшлі пераможцамі ў сяброўскім матчы з равеснікамі з Грэцыі.

2:0 — з такім лікам задаволення беларусы пакінулі барысаўскі стадыён, на якім, дарэчы, нашу каманду і чакаюць сустрэчы з іншымі сапернікамі.

Аксана РЭЙ.

УВАГА!

Шаноўныя аўтары газеты з Беларусі і краін, якія маюць належны пагадненні для паштовых пераводаў! Мы рады кожнаму грунтоўнаму артыкулу, цікавай інфармацыі, актуальнаму рэпартажу, новым літаратурным творам, усім вашым журналісткім, літаратурным, мастацкім работам, якія можна апаціць сціплым ганарарам.

Але павінны папярэдзіць, што для гэтага неабходна ўказаць усе агульнапрынятыя ў сродках масавай інфармацыі краіны даныя: поўны адрас, тэлефон, пашпартныя даныя, месца працы, вучобы ці знаходзіцца на пенсіі. Адсутнасць пералічанага пазбаўляе рэдакцыю магчымасці апаціць вашу творчую працу.

Рэдкалегія.

КРАЯВІДЫ МАГІЛЁўШЧЫНЫ

Значна змяніўся выгляд раённага цэнтра Шклоў, што на Магілёўшчыне.

НА ЗДЫМКУ: гарадская ратуша; адрамантаваны і адрэстаўраваны чыгуначны вакзал.

Фота Віктара ТАЛОЧКІ, БелТА.

ДЫПКУР'ЕР

ВІЗИТ ДАНУТЫ ХЮБНЕР

Беларусь наведла намеснік Генеральнага сакратара ААН, выканаўчы сакратар Еўрапейскай эканамічнай камісіі (ЕЭК) ААН Данута ХЮБНЕР.

У ходзе візіту абмеркаваны пытанні развіцця дзейнасці камісіі ў краінах з пераходнай эканомікай, у тым ліку ў Беларусі, пашырэння практычнага ўдзелу Беларусі ў рабоце ЕЭК і аказання садзейнічання з боку ЕЭК эканамічнаму развіццю нашай краіны, падрыхтоўцы да правядзення ў рамках ЕЭК у кастрычніку 2001 года прэзентацыі Рэспублікі Беларусь. Абмеркаваны практычныя аспекты рэалізацыі асобных праектаў тэхнічнай дапамогі пры садзейнічання ЕЭК.

Беларусь традыцыйна актыўна падтрымлівае дзейнасць ЕЭК, удзельнічае ў сесійнай міжурадавай і міжсесійнай праграмай дзейнасці камісіі, у прыватнасці, у рабоце яе асноўных дапаможных органаў, а таксама з'яўляецца ўдзельніцай шэрагу рэгіянальных, субрэгіянальных і дзяржаўных праектаў.

ДАВЕДКА. Еўрапейская эканамічная камісія (ЕЭК) ААН — камісія Эканамічнага і Сацыяльнага савета ААН, якая прызначана садзейнічаць развіццю эканомікі еўрапейскіх краін і ўмацаванню эканамічных сувязей паміж імі, а таксама пашырэнню іх эканамічнага супрацоўніцтва з дзяржавамі іншых рэгіёнаў. Адзін з прыярытэтных накірункаў дзейнасці ЕЭК — ажыццяўленне дапамогі краінам з пераходнай эканомікай. Камісія створана ў 1947 годзе, з 1951 года мае статус пастаяннага органа ЭКАСАС ААН.

ЕЭК — адзіны шматбаковы эканамічны форум, дзе на раўнапраўнай аснове 55 краін Еўропы і Паўночнай Амерыкі супрацоўнічаюць у распрацоўцы палітыкі, інструментаў і форм эканамічнай інтэграцыі і ўзагаднення трансгранічнага супрацоўніцтва, у прыватнасці, з дапамогай канвенцый, норм і стандартаў.

Сакратарыят ЕЭК узначальвае выканаўчы сакратар, які мае ранг намесніка Генеральнага сакратара ААН. З 1 ліпеня 2000 года згаданую пасаду займае Данута Хюбнер.

ІНВЕСТИЦЫЙНЫ ПРАЕКТ

У канцы ліпеня пад старшынствам прэм'ер-міністра Беларусі Уладзіміра ЯРМОШЫНА адбылося пасяджэнне Валютна-кредытнай камісіі Савета Міністраў, на якім быў абраны праект Дзяржаўнага камітэта па энергазберажэнню і энергетычнаму нагляду "Мадэрнізацыя інфраструктуры ў сацыяльнай сферы ў Рэспубліцы Беларусь".

Праект ацэньваецца ў 40,43 млн. долараў ЗША. Работы па праекту будуць выкананы прыкладна на 550 аб'ектах міністэрстваў аховы здароўя, адукацыі, сацыяльнай абароны (школы, дзіцячыя сады, паліклінікі, бальніцы, дамы для састарэлых).

Фінансаванне праекта прадугледжваецца ажыццявіць за кошт сродкаў крэдыта Сусветнага банка. 5 чэрвеня 2001 года Савет Дырэктураў Сусветнага банка адобрыў выдзяленне Рэспубліцы Беларусь адпаведнага крэдыта на суму 22,6 мільёнаў долараў ЗША па вышэйзгаданаму праекту. Астатнія 17,83 млн. долараў — уклад беларускага боку са сродкаў інавацыйнага фонду канцэрна "Белэнерга".

Прэс-служба МЗС.

МЯСЦОВЫ ЧАС

ВЯСКОВЫЯ
АРТЫСТЫ БАЛЕТА

“Лялечкі” — так называецца ўзорны дзіцячы ансамбль танца з вёскі Абухава Гродзенскага раёна. Яму не раз цёпла апладзіравалі жыхары не толькі вобласці і краіны, але і гледачы ў Расіі, Літве, Польшчы, Турцыі, Германіі...

Дваццаць гадоў нязменным мастацкім кіраўніком ансамбля з’яўляецца заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь, харэограф і педагог Надзея Урукіна. Нядаўна юныя сельскія артысты “замахнуліся” на балет “Дзюймовачка”, музыку да якога напісана юны кампазітар Дзінара Мазітава з Ліды. Гэты ўзорны ансамбль танца — першы дзіцячы калектыў, які ўзяўся за такую складаную пастаноўку.

МУЗЕЙ У КВАТЭРЫ

Старэйшыя журналісты і чытачы газеты “Гродзенская праўда” ведаюць жыхара Слоніма Міхаіла Рылко як таленавітага майстра слова. Доўгі час яго нарысы і замалёўкі не сыходзілі са старонак абласной газеты.

Але ёсць у гэтага чалавека яшчэ адна справа для душы. За апошні час Міхаіл Рылко сабраў даволі багатую калекцыю прылад сялянскай працы, арыгінальных работ народных умельцаў. Не стаў Рылко хаваць свае скарбы ад людзей, а стварыў дома своеасаблівы музей. Значыцца да яго жыхары суседніх вёсак, моладзь, студэнты з Зэльвы, Брэста, Пружан, Мінска.

Музеём зацікавіліся і супрацоўнікі творчага аб’яднання “Летапіс”. Рэжысёр Рычард Ясінік зняў зместоўны дакументальны фільм пра калекцыю Міхаіла Рылко. Слоніміскі краязнаўца асабіста прадставіў гледачам унікальныя экспанаты, а музей у кватэры вобразна назваў “Беларускім мястэчкам”.

СТАЎ АНСАМБЛЬ
НАРОДНЫМ

Фальклорнаму ансамблю вёскі Погрыў Дзяляўскага раёна прысвоена ганаровае званне народнага.

У гэтым вялікай заслуга мастацкага кіраўніка Раісы Дулавай. Праграма выступленняў — самая разнастайная. Душа калектыву — гарманіст і танцор Пётр Шыдла. Бадай, самая галасістая спявачка ў акрузе — Ларыса Маркушэўская, Марыя Шыдла, Ганна Ёдка і Яніна Рудзевіч. Па-майстэрску танцуе Ніна Візгір, а Наталля Шыдла заўсёды радуе слухачоў трапнымі байкамі і гумарэскамі.

Гледзячы на “другую маладосць” сваіх бацькоў, у творчы калектыў уваляецца юнае пакаленне — Ганна Дварчаніна, Соф’я Яцко і іншыя таленавітыя энтузіясты мастацкай самадзейнасці.

Іосіф ЗАЯЦ.

ГАЛЕРЭЯ МАЙСТРОУ

Сельскія майстрыхі, яны ж настаўніцы ў школе народнай творчасці, што створана ў вёсцы Ставок Пінскага раёна, навучаюць дзяцей даўнім рамёствам — ткацтву, вышыванню, вязанню, выбаў дываноў метадам выбівання.

НА ЗДЫМКУ: настаўнікам у класе вышывкі стала супрацоўніца мясцовага медпункта Валянціна БАРЫСЕВІЧ.

Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

АСПЕКТ ПРАБЛЕМЫ

СТРУКТУРА
ЗАХВОРАВАННЯЎ

Як паведаміла Ірына Уладзіміраўна, у структуры першасных захворванняў (гэта значыць дзеці, якія ўпершыню захварэлі на нешта ў дадзеным годзе) на I месцы — захворванні органаў дыхання (69 працэнтаў), на II — інфекцыйныя і паразітарныя захворванні (7,2 працэнта). Што тычыцца другой групы захворванняў, у медыцыне ёсць такое паняцце, як кіруючыя інфекцыі, тыя, супраць якіх робяцца прывіўкі і вакцынацыя. Дык вось вакцынацыя ў краіне праводзіцца па графіку, пачынаючы з моманту нараджэння дзіцяці. Ахоп дзяцей прывіўкамі склаў у 2000 годзе 98,5 працэнта (па дзяржкрытэрыях, 95 працэнтаў ахопу дзяцей — добры паказчык). На III месцы — захворванні нервовай сістэмы і органаў пачуццяў (5,6 працэнта), на IV — няшчасныя выпадкі, траўмы і атручванні (4,8 працэнта). На жаль, паказчык расце, на V — захворванні скуры і падскурнай клятчаткі (3,9 працэнта).

За апошні год адзначана зніжэнне захворванняў эндакрыннай сістэмы, органаў стрававання, расстройтваў харчавання, парушэння абмену рэчываў. Яны ў гэтым годзе на VI месцы (3,4 працэнта).

Але ў апошні час заўважана павелічэнне розных новаўтварэнняў у дзяцей (злаякасных і дабраякасных). Тым не менш, у структуры агульных захворванняў яны займаюць невялікі працэнт — 0,1. Прычым, большасць з іх дабраякасныя ўтварэнні. На долю ж злаякасных прыходзіцца 10,8 працэнта ад усіх новаўтварэнняў.

У 2000 годзе знізілася колькасць захворванняў на рак шчытападобнай залозы: 33 выпадкі, з іх 13 у Гомельскай вобласці, 29 у дзяцей ва ўзросце ад 9 да 14 гадоў. Пасля чарнобыльскай аварыі пік гэтага захворвання адзначаўся ў 1993—1994 гадах, далей ідзе спад. Можна сказаць, што ў дзяцей у раннім узросце рак шчытападобнай залозы сустракаецца

радзей. Бо фактычна ўсе дзеці, якім на момант аварыі было ад 2 да 15 гадоў, перайшлі ў катэгорыю ад 16 да 30 год. Але тым не менш, на забруджаных тэрыторыях дзеці яшчэ пражываюць.

РЭАБІЛІТАЦЫЯ
ИНВАЛІДАЎ

Да адной з важных праблем педыятрычнай практыкі адносяцца і захворванні, якія прыводзяць да абмежавання жыццёвых і сацыяльных функцый. У 2000 годзе колькасць дзяцей-інвалідаў (ад 0 да 18 гадоў) склала 29 115 чалавек (1,2 працэнта). Для параўнання: у Англіі, Германіі прыкладна па 3,4 працэнта.

У структуры дзіцячай інваліднасці на I месцы стаяць захворванні нервовай сістэмы і органаў пачуццяў (25,5 працэнта), на II — прыроджаныя ананаліі (22 працэнта), на III — псіхічныя расстройствы (15,1 працэнта), на IV месцы — новаўтварэнні (10,1 працэнта), на V — захворванні эндакрыннай сістэмы (6,5 працэнта), захворванні касцева-мышачнай сістэмы, на VI — траўмы (4,2 працэнта). На ўсе астатнія прычыны інваліднасці застаецца 10,1 працэнта ад усіх прычын інваліднасці.

Палова дзяцей-інвалідаў маюць стойкія парушэнні рухавай, псіхічнай і іншых функцый саматычнай сферы. Усім гэтым дзецям неабходны рэабілітацыйныя мерапрыемствы, аздараўленне, медыка-сацыяльная дапамога. Дарэчы, у Мінску пры першай клінічнай бальніцы працуе вельмі добры рэабілітацыйны цэнтр.

АХВЯРЫ
ЧАРНОБЫЛЯ

У асобую групу зараз выдзяляюцца дзеці, што пацярпелі ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС. У структуры захворванняў такіх дзяцей на першым месцы — захворванні органаў дыхання, далей ідуць захворванні

У ГРАМАДСКІМ ПРЭС-ЦЭНТРЫ “ДОМА ПРЭСЫ” АДБЫЛОСЯ ПАСЯДЖЭННЕ “КРУГЛАГА СТАЛА” “ЗДАРОЎЕ БЕЛАРУСКІХ ДЗЯЦЕЙ — ПРАБЛЕМЫ І ШЛЯХІ ВЫРАШЭННЯ. АДКАЗНАСЦЬ І КЛОПАТ ДЗЯРЖАВЫ”. У ГУТАРЦЫ ПРЫНЯЛІ ЎДЗЕЛ ГАЛОЎНЫ ПЕДЫЯТР МІНІСТЭРСТВА АХОВЫ ЗДАРОЎЯ БЕЛАРУСІ Ірына МІТРАШЭНКА І ДЫРЭКТАР НДПІ АХОВЫ МАЦЯРЫНСТВА І ДЗЯЦІНСТВА Георгій ШЫШКО.

БЕРАЖЫ
ЗДАРОЎЕ
ЗМАЛКУ

паразітарныя і інфекцыйныя, органаў пачуццяў і органаў стрававання. За гэтымі дзецьмі праводзіцца больш дасканалое назіранне, ажыццяўляюцца дыспансэрызацыя, рэабілітацыйныя мерапрыемствы. Часцей за ўсё ў іх выяўляюцца паталогіі новаўтварэнняў, захворванні экдакрыннай сістэмы, органаў стрававання. Інфармацыя пра стан здароўя 329 548 дзяцей і 85 856 падлеткаў, што пацярпелі ад чарнобыльскай аварыі, утрымліваецца ў Рэспубліканскай базе даных. Трэба сказаць, узровень захворванняў у 2000 годзе знізіўся ў параўнанні з 1999 годам. Хаця ўзровень захворванняў эндакрыннай сістэмы, органаў стрававання вышэйшы, чым па рэспубліцы, на 40—30 працэнтаў. Таму вялікая ўвага надаецца аздараўленню і арганізацыі адпачынку “чарнобыльскіх” дзяцей. У 2000 годзе ў сістэме Міністэрства аховы здароўя санаторна-курортнае лячэнне атрымалі 77 240 чалавек, 22 361 аздараўляліся за мяжой.

ДЭМАГРАФІЧНАЯ
ЎСТОЙЛІВАСЦЬ

Адной з важнейшых акалічнасцей, як падкрэсліў Георгій Шышко, з’яўляецца здароўе нованароджанага дзіцяці. Дарэчы, за апошнія два гады паказчык нараджальнасці стабілізаваўся.

Паказчык смяротнасці немаўлят у 2000 годзе ў Беларусі — 9,3 на 1000. І гэта самы нізкі паказчык сярод краін былога СССР. Прыкладна на такім жа ўзроўні ён у Эстоніі і Літве, у Латвіі вышэйшы. Калі казаць пра Расію, то ў 2000 годзе ён склаў 14,2 (у 1999 годзе быў 15,6).

Георгій Аляксандравіч звярнуў увагу прысутных на пэўны парадокс: калі за тры-чатыры гады ўдалося знізіць смяротнасць немаўлят, то колькасць захворванняў нованароджаных, пачынаючы з 1990—1991 гадоў, узрасла ад

160 амаль да 200 выпадкаў на 1000.

Таму, як лічыць Г. Шышко, кардынальныя задачы на сучасным этапе — гэта мерапрыемствы, скіраваныя на зніжэнне захворванняў нованароджаных.

Лагічнае пытанне: ад чаго залежыць здароўе нованароджаных дзяцей? Канешне ж ад стану здароўя цяжарнай жанчыны, які за апошнія гады пагоршыўся. Гэта і анемія, і інфекцыі, таксікозы цяжарных. Толькі 23 працэнтаў родаў у Беларусі аднесены да нармальнага. Аднак, каб палепшыць стан спраў, толькі медыцынскіх намаганняў тут недастаткова. Шмат залежыць ад сацыяльных і эканамічных умоў, маральнага стану грамадства. Толькі ў 2000 годзе прыкладна 12 тысяч абортаў зроблена дзяўчатамі да 19 гадоў. Таму вельмі важна займацца прапагандай здаровага ладу жыцця.

ВЫПРАБАВАННЕ
ШКОЛАЙ

Акрамя гэтых праблем, існуе яшчэ так званая праблема школы. Школа не павінна прыносіць у ахвяру ведам здароўе дзіцяці. А карціна тут не з лепшых: пастава парушаецца ў паловы вучняў: скаліоз да школы складае 0,13 працэнта, на заканчэнне школы — 3,7 працэнта; парушэнне зроку (у асноўным блізарукасць) да школы — 2,4 працэнта, на заканчэнне — 15,6 працэнта, назіраюцца захворванні органаў стрававання, псіханеўралогічныя расстройствы, стапляльнасць, галаўныя болі.

Георгій Аляксандравіч бачыць рашэнне гэтых праблем у стварэнні міжведамскай праграмы па фарміраванню здароўя падрастаючага пакалення, галоўнай ідэяй якой павінна быць імкненне ўсяго грамадства, усіх ведамстваў да таго, каб з усіх нашых дзяцей выраслі здаровыя дарослыя людзі.

Святлана КАРПУЧОК.
Фота Уладзіслава БАСЬКО.

КРОПКА НА КАРЦЕ

Менавіта такую прымаўку пачуў я, прыехаўшы на Астравеччыну. Не ведаю, чым кіраваліся яе аўтары. Можна тым, што стаіць Астравец амаль на заходняй мяжы Беларусі. Да памежнай станцыі Гудачай пятнаццаць хвілін язды. І тут сапраўды адчуваеш, што знаходзішся на самым ускрайку беларускай зямлі — далей Літва. А можа нарадзілася гэтая прымаўка ў далёкія часы, калі Астравец быў звычайнай вёскай на два дзесяці двароў з цагельняй, млыном ды піларамай?

Але ж сёння ніяк не адчуваеш тут гэтага краю свету. Сучасны гарадок з утульнымі вулачкамі ў атачэнні зеляніны дрэў. У лютэрку навакольнай рачулікі Лошы адлюстроўваецца нядаўна пабудаваная царква. Уладзімір Караткевіч калісьці з вялікай цеплынёй адгукаўся пра гэты край:

БЕЛАРУСКАЕ ВЯСЕЛЛЕ

IV. КАРАВАЙ

Хлеб для беларускага селяніна быў галоўнай крыніцай яго існавання, таму да хлеба адносіліся з асаблівай пашанай. Хлебу пакланяліся, на ім прысягалі, з ім ішлі да нованароджаных. Хлеб і яго абрадавыя заменнікі — зерне, дзяжа — з'яўляюцца кампанентамі амаль усіх рытуалаў беларускага вяселля.

У сваты і на заручыны абавязкова трэба было прыходзіць з хлебам. Распаўсюджаны абрады асыпання маладых жытам ці пшаніцай, саджэння на дзяжу з боханам хлеба ў руках.

Каравай звычайна пякуць з пшанічнай мукі ў хаце маладой. Ён аздабляецца рознымі фігурамі і кветкамі з цеста. Этап пячэння каравая суправаджаецца адпаведнымі песнямі, рытуальнымі дзеяннямі, карагодамі, зваротамі да звышнатуральных сіл і з'яў прыроды.

*Удайся, удайся каравай.
Чаму яму не ўдацца?
Багатыя ўчынялі,
Прыгожыя качалі,
Пузатыя саджалі.*

Выкананне каравайных песень і рытуалаў адбываецца ў строгай паслядоўнасці. Вось сама класіфікацыя каравайных песень: запрашаюць род і суседак на каравай; расчыняюць каравай; засуваюць свечкі; месяц каравай; рытуюць печ для каравая; садзяць каравай у печ;

вымаюць каравай з печы; убіраюць каравай; частуюць каравайніц; дзеляць каравай.

Прыгатаванне каравая — калектыўнае абрадавае свяшчэнна-

дзейства, якое выконвалася спецыяльнымі асобамі — каравайніцамі ў адпаведнасці з традыцыйным рытуалам.

*Выйду я на вуланьку,
Стану я на грудачку,
Гукну я да радочку:
Сыйдзіся, мой радочку,
Вяселля пачынаці,
Каравай учыняці.*

У некаторых каравайных песнях спяваецца, што зачынае вяселле святы Ілля:

*А ў гародзе зелле,
А за гародам вяселле,
А ў тым даму святы Ілля
Зачынае вяселле.*

Па традыцыі на вяселле запраша-

лі гасцей па некалькі разоў. Маці, ходзячы па хатах, "накрывае рукі носіць", кланяецца і просіць: "Мілыя суседзкі, ці вы дзетачкі не маеце, што ка мне не бываеце?" Гучалі і адпаведныя песні:

*Чыя гэта маці
на вуліцы ходзіць?
Па вуліцы ходзіць,
мяцеліцу топчыць.
Іванкава маці
на вуліцы ходзіць,
Па вуліцы ходзіць,
мяцеліцу топчыць.*

*Маленькі астравок
маёй зямлі,
Зялёны Астравец
над срэбнай Лошай,
Такі прытульны
і такі харошы,
Як сонца,
бор і родныя палі.*

Гісторыі Астравца больш за пяцьсот гадоў. Валодалі ім буйныя феадалы Гаштольды, Карыцкія, Карсакі. Ад тых часоў захаваўся тут касцёл, які ў 1474 годзе заснаваў кіеўскі ваявода Марцін Гаштольд. Узгадваючы гісторыю Астравца, не абмінуць імя Іосіфа Гашкевіча — вучонага, падарожніка, дыпламата. Выпускнік Мінскай духоўнай семінарыі і Санкт-Пецярбургскай духоўнай акадэміі, Іосіф Гашкевіч працаваў у складзе Рускай духоўнай місіі ў Кітаі, даследаваў паўднёвую Афрыку, быў першым консулам Расіі ў Японіі. Памяць пра "бела-валосага консула" і сёння жыве на востраве Хакадатэ. Шануюць яе і ў Астравцы, дзе ў 1994 годзе пастаўлены помнік І. Гашкевічу, які пасля заканчэння дыпламатычнай службы ў 1867 годзе пасяліўся ў вёсцы Малі недалёка ад Астравца. Тут ён да канца свайго жыцця займаўся ўсходняй філалогіяй.

Наогул астравецкая зямля багата таленавітымі людзьмі, якія стваралі і зараз ствараюць яе славу. Тут шануюць памяць Мар'яна Богуша-Шышкі — польскага і англійскага мастака, паэта, драматурга і святара Янкі Быліны, беларускага і польскага мастака Льва Дабжынскага, вучонага-асветніка Адольфа Клімовіча, паэта, публіцыста і святара Казіміра Сваяка.

І сёння Астравеччына не абдзелена талентамі. Мастакі Віктар Александровіч, Тэрэза Варановіч, Ірэна Герасім, Алег Драбышэўскі, Сцяпан Казлоўскі, скульптар Леанард Пакульніцкі, вучоны і пісьменнік Адам

Мальдзіс — гонар астравецкай зямлі. Некаторыя жывуць і працуюць на Астравеччыне, некага лёс раскідаў па іншых мясцінах. Але ж не забываюць яны сваёй роднай зямлі. Бо не такі ўжо гэта і канец свету — Астравец.

Яўген КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: ля сцен касцёла святых Казьмы і Дзям'яна прайшла ўся гісторыя Астравца; сучасны Астравец; помнік Іосіфу Гашкевічу ў цэнтры Астравца (скульптар В. Янушкевіч); новая царква на беразе рэчкі Лошы; адзін з куткоў Астравца.

Фота аўтара.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ

ДОБРАЯ ДУША ДОБРУША

На памежжы Расіі і Украіны ў невялікім і ўтульным гарадку з добрай назвай Добруш жыве шмат таленавітых людзей. Сярод іх — паэт Мікола Ждановіч і кампазітар Рыгор Козыраў, чый творчы тандэм, несумненна, увайдзе ў гісторыю добрушскага краю. Найперш, вядома ж, "Песняй аб Добрушы", "Добрушскім вальсам", іншымі запамінальнымі творамі пра гэты куточак Палесся, любові і дарагі творцам. Не так даўно ў запоўненай зале мясцовага Палаца культуры імя Куйбышава адбылася вечарына Р. Козырава і М. Ждановіча — своеасаблівая творчая справаздача перад землякамі. Фактычна, гэта была прэзентацыя іх музычнага альбома "Калі хачу ўспомніць Вас..." (Дарэчы, тэксты некаторых песень належаць і Рыгору Козыраву). У зале панавала цёплая, сардэчная атмасфера, як бывае заўжды, калі збіраюцца шчырыя сябры, землякі, з аднаго любові да духоўнага, прыгожага.

Тым больш, што цудоўныя песні не менш таленавіта выконвалі іх землякі, самадзейныя спевакі А. Дудко, М. Сцепанцоў, Ю. Казлоў, В. Жураўлёў, ансамбль "Натхненне". Шчыра віталі паэта і кампазітара дырэктар Гомельскай абласной філармоніі В. Гутыра і шматлікія госці з Расіі і Украіны.

Гэтая вечарына, трэба спадзявацца, паклала пачатак адраджэнню ў Добрушы даўнейшай добрай традыцыі — мецэнацтва. Гэта ж цудоўна, што мясцовыя таварыствы — калектывы закрытага акцыянернага таварыства "Добрушскі фарфоравы завод" і адкрытага акцыянернага таварыства "Добрушская папяровая фабрыка "Герой працы" ахвяравалі сродкі на падтрымку яркіх талентаў сваёй зямлі.

Віктар ЯГОРЧАНКА.

каб маладыя былі багатыя і можна было ўвесь род надзяліць цудаўдзейным хлебам. Да каравая ўвесь час звярталіся як да жывой істоты, з павагаю і ласкай.

Пасадзіўшы каравай у печ, прысутныя выказвалі радасць спевамі і скокамі. Падымалі дзяжу ўгару і цалаваліся праз яе, што сімвалізавала каханне маладых.

За сваю работу каравайніцы прасілі пачастунак: "Вазьмі, свят, баклагу, каб прагнаць смага, схадзі на гарэлічку". Потым яны танцавалі, пляскалі ў далоні, спявалі песні.

У час пячэння каравая яго пільнавала старшая каравайніца, бо хлопцы, жартуючы, хочуць украсці каравай. Згодна з павер'ем, калі да часу хто ўкрадзе нават кавалачак каравая, у маладых не будзе дзяцей і іх чакае расстанне. Каравай пяклі толькі для тых, хто першы раз уступаў у шлюб.

Найбагацейшым на Беларусі песенным, абрадавым, рытуальным з'яўляецца падрыхтоўчы перыяд да вяселля, калі ўсе рабілася дзеля добрага, шчаслівага шлюбу маладых.

*Брат сястру на пасаг вядзе,
Ручніком сцежку мяце,
Шойкам падмятае,
Золатам насыпае.*

Падрыхтаваў Мікола КОТАЎ.

(Працяг будзе).

ГАСЦЁЊНЯ

Беларускае таварыства па сувязях з ся- аіччынікамі за рубяжом "Радзіма" арга- нізавала сустрэчу са спявачкай з Аргенці- ны Сільвіяй САБЧУК, якая ўдзельнічала ў міжнародным фестывалі "Славянскі ба- зар у Віцебску". Упершыню за 10 гадоў і- снавання фестывалю ў яго праграме прагучала песня на іспанскай мове. Міла- відная жанчына прыгожа спявала пад акампанемент гітары...

Менавіта ў таварыстве "Радзіма" з да- памогай перакладчыцы Анжэлы адбыла- ся гутарка з гасцяй.

Сільвія САБЧУК:

«У АРГЕНЦІНЕ МАРЫЛА ПАЧУЦЬ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ»

— Сільвія, чаму вы прыехалі з такой далёкай краіны да нас, у Беларусь, на фестываль?

— У Віцебску, споўнілася мая мара: даўно хацела выступіць на канцэрце разам з беларускімі артыстамі, пачуць іх "жывы" голас, асабліва мяне цікавілі фальклорныя і народныя калектывы.

— Адкуль цікаваць да беларускай народнай музыкі?

— Справа ў тым, што мае корні на Беларусі: мама Язона — беларуска з-пад Баранавічаў. У 1936-м яе бацька пехаў у Аргенціну шукаць лепшай долі, бо на Радзіме ў той час было шмат праблем. Там мама вырасла і выйшла замуж за ўкраінца. Там, у Аргенціне, я і нарадзілася. Мама вельмі шмат расказвала пра Беларусь, і аднойчы мы адправіліся ў падарожжа. У 1995 годзе прыязджалі сюды, каб бліжэй пазнаёміцца з беларускай зямлёй, сустрэцца са сваякамі. Тое падарожжа мне спадабалася. Дарчы, мама ўсё жыццё падтрымлівае сувязь з Айчынай: вядзе перапіску з таварыствам "Радзіма", чытае газету "Голас Радзімы".

Так што гэта мая другая паездка на Беларусь. І пачуцці мяне перапаўняюць. Вельмі цёпла прымалі гледачы.

— Ці не збіраецца мама зноў наведаць сваю Радзіму?

— Цяпер у Аргенціне складае эканамічнае становішча,

таму і не атрымліваецца прыязджаць часцей.

— Вы спявалі на адкрыцці фестывалю. Аб чым была песня?

— У песні гаворыцца, што спяваць — значыць увайсці ў сэрцы іншых. Летась я была з канцэртамі ў Злучаных Штатах і магу параўноўваць. Ёсць адметная асаблівасць у беларусаў — суперажываць пачутаму. Беларускі народ слухае і адчувае сэрцам. І няглядзечы на тое, што я пела на іспанскай мове, песню добра прынялі.

— Вы самі сабе акампаніруеце на гітары. А музыку да песень таксама пішаце самі?

— Вельмі рэдка. Я прафесійны выканаўца. Атрымала музычную адукацыю ў Нацыянальнай кансерваторыі імя Карласа Лопеса Бучарда. Выступаю з канцэртамі, прымаю ўдзел у конкурсах, фестывалях, выпускала дыск пад назвай "На свой манер", рыхтую другі.

— Сільвія, ці спяваеце вы беларускія песні?

— У Аргенціне, у правінцыі Мисьёнас, дзе я нарадзілася, жыве шмат эмігрантаў з Беларусі, Украіны, Расіі. Усе яны аб'яднаны ў таварыства. Збіраюцца, адзначаюць народныя святы, рыхтуюць нацыянальныя стравы. Там ёсць і праваслаўная царква, дзе праводзяцца набажэнствы. Я ж жыю цяпер на адлегласці 2 тысячы кіламетраў ад маці (бацька ўжо памёр), там няма дыяспары, таму

няма і магчымасці вучыцца спяваць па-беларуску...

— Як вам спадабаўся фестываль "Славянскі базар у Віцебску"?

— Хочацца адзначыць добрую арганізацыю фестывалю. Мне нядаўна давялося пабываць на вядомым фестывалі ў Чылі. Там артысты самі клапаціліся пра сябе: дзе жыць, што есці. У Віцебску ўсё было арганізавана цудоўна. Мару яшчэ раз прыехаць сюды.

На сустрэчу з Сільвіяй прыйшлі самадзейныя артысты — муж і жонка Уладзімір і Франчэска Ліпскія. Яны выканалі просьбу гасці і заспявалі меладычныя беларускія песні. Сільвія падпявала і шчыра апладзіравала. Калі ж Франчэска пайшла танцаваць, не ўтрымалася і Сільвія. І адкуль толькі ў яе з'явіліся характэрныя для беларускіх танцаў рухі, што здзівіла ўсіх прысутных? Можна, усплылі аднекуль з геннай памяці?

На сустрэчы гасця з Аргенціны атрымала зборнік беларускіх песень з нотамі, якія абяцала вывучыць.

Таццяна КУВАРЫНА.

НА ЗДЫМКУ: Сільвія САБЧУК (трэцяя злева) сярод супрацоўнікаў Беларускага таварыства "Радзіма".

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

ДА СПАДОБЫ ФРАНЦУЗАМ БЕЛАРУСКІ ФАЛЬКЛОР

У французскай Бургунды на беразе імклівай ракі Луары ёсць горад Невер. Жыве там няўрымслівая жанчына Шанталь Жуанэ, якая актыўна наладжвае стасункі паміж Мінскам і Неверам. Яна прэзідэнт асацыяцыі "Невер — Мінск". Нядаўна спадарыня Жуанэ была ў Мінску і знаёмілася з нашай фальклорнай спадчынай. Ёй вельмі спадабалася ўбачанае, і яна запрасіла прадстаўіць беларускае мастацтва ў сваім родным горадзе.

народнага экалагічнага ўніверсітэта імя А. Сахарава Вадзім Мікуліч і Павел Марозік, якія ўдзельнічалі ў канферэнцыі, прысвечанай праблемам экалогіі).

І вось загучала беларуская музыка на дудзе, ражку, гармоніку ў выкананні заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Міколы Сіраты, паліліся народныя песні ў выкананні саліста хора радыё і тэлебачання Міколы Кліма. А калі я выконваў свой танец "Весялун", то ўсе да аднаго прысутныя разам з Шанталь Жуанэ далучыліся да карагода.

Потым загучалі скрыпка і акардыён Валерыя Скварнюка і Уладзіміра Бубна, і карагод змяніўся на беларускі вальс "Колькі ў небе зор", і закружыліся пары пад цудоўныя

гукі... А на тварах заззялі ўсмешкі. Пазней нас шчыра дзякавалі на розных мовах, а вочы прысутных свяціліся дабрыйнёй.

Потым мы выступалі на ўрачыстасцях з нагоды ўзяцця Бастыліі, на свяце горада, на выставе беларускіх народных умельцаў, што ладзілася "Славутымі майстрамі" з Нямігі. Далі таксама канцэрты для сяброў асацыяцыі "Невер — Мінск". І дзе б ні выступаў наш ансамбль, усюды былі цікавасць і гарачыя апладысменты.

І вось днямі раздаўся тэлефонны званок з Францыі: "Гэта Шанталь. Мікола, вельмі ўдзячныя вам, і павіншуйце Вадзіма Мікуліча з нагоды першага месца па выніках экалагічнай канферэнцыі".

Мікола КОТАЎ.

БЕЛАРУСЬ — ПОЛЬШЧА

ПАЭТ З БЕЛАСТОКА

Пашанцавала юным лідчанам, якія адпачывалі ў жніўні ў аздараўленчым лагеры на базе санаторыя-прафілакторыя "Вясёлка". Яны пазнаёміліся і пасябравалі тут з беларускім паэтам Беласточчыны Віктарам Шведам.

Вядомы ў Падляшшы пісьменнік прачытаў школьнікам свае вершы, паведаміў, што на ўсходзе Польшчы жыве нямала беларусаў, дзеці якіх вывучаюць родную мову ў школах і двух ліцях. Такая інфармацыя стала для прысутных навіною. Як і аповед пра дзейнасць у суседняй краіне Беларускага грамадска-культурнага таварыства і выданне ў Беластоку беларускамоўнай газеты "Ніва".

Адпачываючы на Лідчыне,

«НАДБУЖАНЬСКІЯ СУСТРЭЧЫ»

У Славатычах (Любelsкае ваяводства) адбыліся "Надбужаньскія сустрэчы з народнай песняй", у якіх удзельнічаў народны мастацкі калектыв з Драгічынскага раёна Брэсцкай вобласці "Сваякі".

Нягледзячы на моцную "канкурэнцыю" з боку шматлікіх фальклорных і эстрадных калектываў, аматарскі ансамбль з Беларусі зрабіў сапраўдны фурор у Славатычах. Публіка была ў захапленні ад віртуознасці палешукоў. "Яны пакарылі Славатычы", — так напісала пра выступленні

ЗНАТОЎКІ ДАСЛЕДЧЫКА

У 1863 годзе ўрадзенец Вільні Ісідар Асмольскі, 17-гадовы навучнец Віленскага шляхетнага інстытута, за ўдзел "у апошнім польскім мецяжы" быў аддадзены пад "вайсковы паліцы суд" і асуджаны да смяротнага пакарання праз расстрэл. Але "найвышэйшым уласкаваннем" ад 2 жніўня 1863 года Асмольскі быў "канфірміраваны на 12 гадоў у рудніках для катаржнай працы з бестэрміновым сасланнем".

1 лістапада 1864 года партыя "палітычных злачынцаў", сярод якіх знаходзіўся і Ісідар Асмольскі, прыбыла на Кадаінскі руднік сумнавядомых Нерчынскіх капальняў. Асмольскага размясцілі ў лазарэце, часова ператвораным у турму, дзе ў той час знаходзіўся і "дзяржаўны злачынца" М. Чарнышэўскі. Царскі маніфест ад 1 красавіка 1866 года скараціў выгнанцам тэрміны катаргі. Ужо 1 мая 1866 года Асмольскі быў пераведзены ў разрад "папраўных", у 1868-м паселены ва Урыкаўскім павеце Іркуцкай губерні, а 5 снежня 1868 года пераехаў на поўнач Іркуцкай губерні ў Ніжнеілімскі павет Кірэнскай акругі.

9 студзеня 1874 года Асмольскаму былі вернуты "шляхецкія правы без права выезда з Сібіры". У 1880-м яго за "дрэнныя паводзіны", якія цалкам яму "не вядомыя", высылілі адміністрацыйным парадкам у Якуцкую вобласць. У Якуцк І. Асмольскі прыбыў 24 мая 1880 года і ўжо 16 верасня выехаў на запалля прыіскі Алекмінскай акругі. У 1881 годзе Асмольскі ў вышукальнай партыі "на промыслах Баганалахскага таварыства" барона Гінебургга. Але адпрацаваў яму на капальнях удалося ўсяго тры гады. У канцы 1883-га "судная справа" на І. Асмольскага была накіравана для разгляду ў сенат.

Толькі ў 1888 годзе на імя Асмольскага, "рыма-католіка, жанатага на Ганне Васільевай", прыйшло расшэне сената, якое вызначала: за тое, што Асмольскі 26 снежня 1882 года "зняважыў словамі ды дзеяннямі" спраўніка Алекмінскай сістэ-

акрамя згаданай сустрэчы, Віктар Швед меў неформальныя гутаркі з вучнямі і іх выхавальнікамі, а таксама з супрацоўнікамі здраўніцы. Некаторым з іх Віктар Мікітавіч падарыў свае лірычныя зборнікі, вядома ж, з аўтографамі.

— Я вельмі задаволены лідскімі спатканнямі, — прызнаўся В. Швед перад ад'ездам. — У "Вясёлцы" сустрэўся са шчырымі паклоннікамі беларускай паэзіі і ўважлівымі супрацоўнікамі. А яшчэ ўразілі мяне Няман і Дзітва, паблізу якіх разшчаны санаторый, навакольнае мясціны, дзе калісьці была сядзіба бацькоў Ежы Путрамен-та: тут вядомы польскі пісьменнік і сябра Максіма Танка правёў свае маладыя гады.

Алесь ЖАЛКОЎСКІ старшыня Лідскага аддзялення таварыства "Беларусь — Польшча".

"Сваякоў" штодзённая газета Любelsкага ваяводства "Дзённік Усходні", пад патранатам якой і праходзілі чарговыя "Надбужаньскія сустрэчы".

Гэтая ж газета пазнаёміла сваіх чытачоў не толькі са "Сваякамі", але і расказала пра Людмілу Берлей, якая на працягу апошніх чатырох гадоў з'яўляецца дырэктарам Брэсцкага абласнога Цэнтра народнай творчасці. Менавіта дзякуючы ёй "Сваякі" і ануліся ў Славатычах. Сам калектыв складаецца з 12 мужчын сярэдняга ўзросту — жыхароў вёскі Бездзеш Драгічынскага раёна, якая падобна да Славатычаў.

Віктар ВЕРАС

ПАЎСТАНЕЦ З ВІЛЬНІ

мы Забароўскага пры выкананні ім службовых абавязкаў: 19 жніўня 1883 года "абразіў словамі" наглядчыка Бабахавы пры выкананні ім службовых абавязкаў, ён пазбаўляецца ўсіх правоў стану і павінен пасяліцца ў найменш населенай акрузе Якуціі. Улады месцам жыхарства прызначылі горад Верхаянск, адно з самых халодных месцаў у свеце.

Суровы клімат Верхаянска моцна падарваў здароўе былога паўстанца, таму Асмольскі 22 сакавіка 1889 года звяртаецца да Якуцкага губернатара з прашаннем аб пераводзе яго ў месца з больш мяккім кліматам, па магчымасці, у Забайкалле, таму што там ёсць мінеральныя воды для вылечвання ягоных хвароб. Але на мінеральныя воды ў Дарасу Асмольскі не трапіў, а быў пераведзены ў Вілюйскую акругу Якуціі і прылічаны да сялянскай грамады вёскі Нюрба. Тут Асмольскі як ні намагаўся, не могаў атрымаць больш-менш урадлівай зямлі, каб заняцца земляробствам. Таму ён заахвоціўся пасаць шматспоўныя лісты якуцкаму губернатару з парадкамі, якія найлепш стварыць земляробчыя паселішчы для сасланых, каб забяспечыць хлебам Якуцію, абараняў бедных якутаў, выкрываў розныя хітрыкі начальства, чым настроіў яго супраць сябе. Ягоныя лісты — сапраўдныя энцыклапедыя жыцця Вілюйскай акругі. Начальства ўздыхнула з паліткаю толькі 3 чэрвеня 1894 года Ісідар Асмольскі пасля працяглай хваробы памёр у Вілюйскай вобласці. Аб чым думалася хвораму Ісідару Асмольскаму калі ён паміраў у адзіноце ў Вілюйскай, дзе некалі ў "Турэмным замку" адбывалі пакаранне ягоныя сакамернікі па рудніках Ю. Агрызка, Ю. Двожачак ды М. Чарнышэўскі, — аднаму Богу вядома. Але, пэўна, успамінаюць Вільню.

Алесь БАРКОЎСКІ

У хуткім часе фальклорны гурт пад назвай "Тры Міколы і Алег" Беларускага саюза фалькларыстаў наведаў Францыю. Не паспелі прыехаць, як адразу апынуліся ў шматлюднай аўдыторыі, дзе праходзіў злет гарадоў-абрацмаў, на які з'ехаліся шведы, французы, тунісцы, румыны, палякі, італьянцы — маладыя людзі 18—25-ці гадоў (Мінск прадстаўлялі студэнтка Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта Алёна Ганчарык і студэнт Між-

ЛАЦІНААМЕРЫКАНСКІЯ МАТЫВЫ

Карлас ШЭРМАН. ПЕРАКЛАДЫ З ІСПАНСКОЙ МОВЫ

КУБА

Нікалас ГІЛЬЕН

ЦІ СКАЖАШ МНЕ...

Ты, хто пакінуў Кубу,
ці скажаш мне,
дзе знойдзеш зялёна-зялёнае,
блакітнае і блакітнае,
пальму і зноўку пальму?
Ці скажаш мне!

Ты, хто выракся мовы,
ці скажаш мне,
плявузгаючы па-чужому
у ію,
ці скажаш мне!

Ты, хто зямлі сваёй выракся,
ці скажаш мне,
дзе пахаваны твой бацька;
пад крыжам якім і хто
твае закапае косці?
Ці скажаш мне!

О, ты няшчасны, скажы,
зараз жа адкажы,
дзе знойдзеш зялёна-зялёнае,
блакітнае і блакітнае,
пальму і зноўку пальму!
Скажы!

УРУГВАЙ

Сауль ІБАРГОЕН

РАСТЛУСЦЕЛЫЯ

Як аглухлы потны звер пстрычку
бізэна,
растлусцелыя сэрца сваё
адчуваюць,
сэрца друлае, ашуканае,
перапоўненае рэцэптамі
і пілюлямі,
бяссоннай і цэннікам,
связаці, не крывёю настоенымі,
сэрца поўнае жаданняў,
пахаваных у тлусты,
сэрца з пульсам без успамінаў.
Гэтак яны адчуваюць сэрца
ашмоццем брудным раптоўна,
бо існуюць туманныя падазрэнні
на жонку ўсмешліваю,
на стачкі і прэзідыумы,
на смуродныя куткі душы сваёй,
на памочнікаў з іхнімі памылкамі
наўмыснымі, бо трэба ім,
растлусцелым, закрываць
баланс,
побач прыгажуня, няйнакш,
а іншыя дыхаюць інакш,
і лепей ужо не разумець,
не заўважаць.
Гэтак яны адчуваюць сэрца,
як зморшчынку на кашулі,
што зараз жа забываецца,
што трэба ім помніць пра субсідыі
розная,
пра астаткі на бягучых рахунках
і пра авярванне на касцёлы,
крыху, канечне, залішняе,
але ёсць яшчэ і абавязкі
сумнення.
Гэтак яны адчуваюць сэрца,
нечаканай турботай, што зараз
жа забываецца,
дбаючы пра Вялікую
Дэмакратыю,
якая кожнаму аддае сваё:
каму жабрацтва, каму
кока-колу,

а каму яшчэ і тлустыя
дывідэнды.
Гэтак, амаль падцягнутыя, амаль
задаволеныя,
ва ўсім амаль, адчуваюць
сэрца яны,
растлусцелыя, — калі свярбіць.

НИКАРАГУА

Даніэль АРТЭГА

МАЦІ

1
Бялізну мыць і прасавать яе,
чужую,
і запіваць штодня
слязою лека,
загаварыць гаспадару
ўсе залатыя,
калі плаціць яму квартплату
зноў няма чым,
цярэць усё — задужа часта
святло гасне,
нямашака вады ў кранах,
— перабоі...
Яшчэ яечню смажыць, хоць
пусты куратнік, —
з гадамі, людцы, гэта вам
не гульня ў дурня.

2
А колісь марылася мара
пра чухлых дзетак
і спакой
на рэштку дзён зімовых,
адно і чулі пра спакой, прынамсі.
Не гульня ў дурня зразумець
аднойчы,
што ўсё не так жылі, усё не гэтак,
не гэтак ад калыскі і да скону,
а дзеці тут не набылі дыпламаў,
загінулі, або сядзяць, або
ў падполлі,
таму яна не мае імянін,
на Матчын дзень не знае ласкі,
калядаў добрых не зазнала,
а Новы год — прагорклы дзень
самоты.

3
А праўда, а праўда нашэпча:
калі б было гэта інакш,
ад сораму мы б захлынуліся,
хто верыў, дык здрадзіў
бы веры,
сумленны тануў бы
ў злачынствах,
нібыта забойца
з забойцаў,
о, вочы забойцавы бачаць,
ды сэрца хіба здрыганецца!
А праўда, а праўда нашэпча:
воць гэта не гульні ў дурня,
калі б ты быў здольны прадаць
мільён жанчын і дзяцей, —
яны ж на бацькоўскай зямлі
лічылі, што ім шанцавала,
калі дасюль мелі сьняданак,
абед і вячэру, бо манга
дзялілі — адно — на тры часткі.

4
Патроху усё ж разумею,
хоць бегма жывём
і бяхлебна,
ды не так, як пачыналі,
і маці ўсміхаецца ўрэшце
і кідае лямант у полымя золку.

МЕРСІКА

Кармен КАСТЭЛЬОТЭ

З КНИГІ «ДЫЯЛОГ СА СФІНКСАМ»

1
Нашто бачыць цябе праз
шкляны
кінескоп уяўлення,
дай мне подых гарачы слоў
тваіх,
і я адчую дотык
душы і цела.
Балкон адчынены, кветка
прапусціць, лапу падасць
зялёную і выгукне імя маё.
Як ведаць,
на чацвёрты паверх жыцця
ці ўзнясецца, як да нябёсаў,
або ўпадзеш у багну.

Прыйдзі аднойчы бясследна
у тайну.

II

Мне патрэбны гаворка і словы,
таямнічы зрух маўчання,
боль, мігценне душы
дыялогавай.

Якую думку ўвасобіць кветка!
Якая мара, нібы бязмежная,
не кранае вачэй маіх!

Пра цябе я так мала ведаю!
Ахілесавай пяты не ўгледжу,
дзе ўсход імкненняў, не ўцямлю.

Сфінкс, у сне табе належу,
знікае ўмоўнасці мяжа,
і ўжо сляпуку смагу
як быццам мы спатолім.

Але зараз вейкі мае адмежылі
ранак,
а ты шукаеш сябе ў лабірынтах
горада,
калі трэба спыніць коней душы
і ўвайсці ў душу.

III

Казацьме пра тых,
каго ўспіла навекі Гісторыя,
вязацьме скроні твае
ніткаю часу.
Каб ты бачыў болей сэрца
мёртвыя вокны вёскі
і шпітальны ложка
смерці,
людзей, як дождж
і як слязіна
нявыплаканая,
звярыны боль чалавека,
ампутаваны зрок вязня
і нямы пыл касмічны пад нагамі.
Але чаму голас мой да цябе!

IV

Часам думаю: мне належыць
зюлак твой,
такі блізкі да маёй келлі
самотнай,
што хапіла б дотыку, і ты стаў бы
лініяй жыцця на далоні маёй
сасмяглай.

Вось і жыву табою,
збіраю профіль твой з рысаў
натоўпу,
з промняў, што ляжаць цёплай
коткаю
на падаконні, — хіба я —
не рабыня твая!
І дзе ўва мне жывеш, ці хто
скажа!
Я ўвайшла ў жывыя клеткі часу,
у былія знаходкі твае, якія
знаходжу раптам,
у твой паспех, марудны
для мяне,
у выдумкі твае, якія і
я выдумляю.

І ведаю я: глухі, чуеш мяне,
нямы, гаворыш ты маім голасам
ціхім,
і недзе на стромай скале
застаўся цень твой, які ўва
мне дыхае.

V

Цябе вылічваю ў бяссонных
ураўненнях,
у раслінах, у голасе ўначэлага
гадзінніка,
у рэчах, якія ідуць да цябе
праз цень да святла вачэй тваіх.

І яшчэ ў звычках, якія паўтараеш,
у тое, што выкідаеш,
а вочы мае збіраюць бярэмам.

Праз адлегласць нашую без
мяжы,
адсюль, дзе жадаю цябе
і прымаю,
ты ўсё, як і нішто, — мурашка
на руцэ маёй мары
і бог грахоўны мой,
тады я чую шоргаты жаху,
і ў сэрцы нараджаецца вецер.

VI

Мне памерці лягчэй,
чым дыхаць,

але раней, калі ніхто яшчэ
не канаў,

дзе ж я была!
Бачыла ўсё праз кроплі
мора майго маленства,
на цёпрых далонях маіх
узыходзілі кветкі
святла,
азысы святла ў пустэльных часу,
а ноч ступала асцярожнай

і птахавя сэрца маё грукала
ў руцэ ночы.
Белы свет трымала я на далонях
і расла дзіўна, як дзіўныя дзеці.
Сніла, што вочы мае штодня
нараджаюцца,
а сонца малое завулікі
маленькімі сонейкамі,
спельымі парэчкамі, — да іх магу
дацягнуцца, — і квеценню
аблокаў маўклівых,
крылатым рухам аблачын
над лёсам.
Цяжка расці, відаць, і дужа
лёгка.

VII

Я — вуха за дзвярыма, архіў
гамонак і дарослых парад,
блуканне па Бібліі і стомлены
подых
яе старажытных жыхароў,
скала з першасным малюнкам
душы,
жывёла і чыстае поле,
угнутасць цёплая крэсла
і шэпт казачніцы-лямпы,
жах былы і сённяшні, бо можна
не здзейсніцца, не вярнуцца
дахаты,
а ў агульную бездань, дзе расці
— гэта канаць,
бо можна не выказаць
і аднаскладавага слова,
застацца можна знакам тайнага
алфавіта навекі.

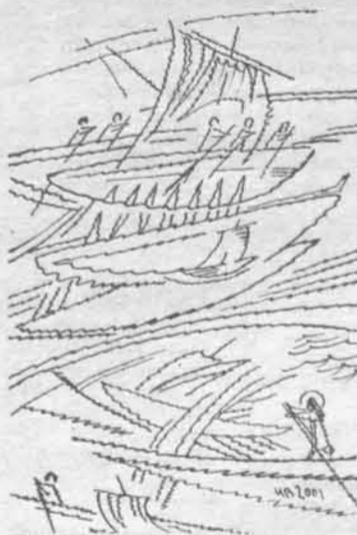
Дзе карані мае! Настаўнік
дзе мой!
Сілы кідаюць мяне,
нараджаецца холад.

VIII

І гэты зван барвова-вячэрні,
як босая сцежка да сэрца,
і агароджа маўчання, як краты
рабства,
і кветкі, што клічуць знутры,
і формы, якія з'яўляюцца, калі
ноч
не ўспамін,
а цела, што б'ецца і ўздрыгае,
і гэтая песня, як памятае бялізна,
песня зорак, якія ўжо ведаюць
мора,
і смаўжоў, маленькіх бажкоў
неба,
гэта, кажу, хіба для мяне!

IX

Ты тут, у прасцінах халодных,
у слядах на мазаіках падлогі,
ценем волкім і вечным
пад сонцам.
Твае думкі падпілююваюць
мяне,
як найноўшыя знакі прадвесця,
і святлом льюцца маладзіковым.

Дотык зрокавы хіба капрыз
або толькі патрэба ў прызнанні!
Як ты счэз, чалавек-невідзімка,
гэтак блізкі, што подых
твой чую!

Або гэта вар'яцкая выдумка
ад маёй невылічнай самоты!

X

А ты мо ў жыцці жабрак,
апірышча ўвечар шукаеш,
калі паветра канае
ў агнях светлавой рэкламы,
а стрэжкі спеюць
адзіным золатам ускраіны.

На вуліцах вокал смецце,
малы спрытны круціць колы
старой інваліднай каляскі
ці трона яго хваробы,
нямы рукамі выводзіць
літары-крыкі адчаю,
і гора беднага люду,
і слёзы, што высахлі, ведаю, —
твае назаўжды, няйначай.

Гляджу, і як ні ўзіраюся,
сабраць не магу твайго
вобліку,
і рысы зноў падганяю,
замала, відаць, пачуццяў.

Люстэркі хаваюць зрэчкі.
Дзе ты, мой боль пякельны!

Актав'ё НАВАРА

МАНАЛОГ ДА ЦЯБЕ

Сэрца ў самоце,
што разумее!
Толькі ў цябе знойдзеш спакой,
бо разумець можна
аднойчы,
калі даверыш тайну быцця.
І толькі ўдваіх, а сэрца
ў самоце
— птушка сляпяя з разбітым
крылом.

Двое — сусвет, двое —
два моры
поплек на злосць часу,
бо час — уцёкі жыцця
праз няўмольны гадзіннік.
Двое — сусвет,
расплюшчыць
малю на гэта вочы.

Двое — душа таксама.
Інакш шукае чалавек
сябе, але не знойдзе,
хіба — асколкі ўгледзець
нямыя.

І бог — двухадзіна-бясконцы,
як берагі, што сыходзяцца
ўрэшце,
рух, што імкнецца наперад,
але і крокі вяртання.

Бог, як кажу, двухадзіны,
але бязмежны, без шчылін,
нібы спакой супрацьлеглых.

Сэрца ў самоце, што ведае!
Бачыць, калі заўважае яго
сэрца, што б'ецца з ім разам.
Мора — не бераг самоты.
Сэрца адно толькі ўгледзіць
хіба што ружы скажоны цень,
ветях — агонію поўні.
Тайну пазнае хіба што
дзіўны, раздзелены погляд
ачышчальна закаханых.

Гэта любоў зямная,
а паасобку яны — палова,
дарога адчаю
без прытулку.
А паміж намі —
безадказнасць,
нявымаўленае слова,
дзеяслоў прыблізны,
птушка з разбітым крылом,
і шклянка цемры, вакууму.

Хадзем, выкажы смак
апельсіна.

Я чакаю ў самоце
і толькі ўяўляю сферу
без водару і вагі.
Сэрца аслеплае
кліча палову сэрца.

Хадзем,
сэрца ў самоце, што разумее!..

ВАНДРОУНЫЯ БЫЛІ

УЦЁКІ АД РАСАМАХІ

На дзевяты дзень падарожжа па гарах Хамар-Дабана наша суполка сустрэла егера — нізкарослага мужчыну з чырвоным тварам і русай барадой, з ружжом на плячы, у шэрай вятроўцы, кірзавых ботах і зялёнай фуражцы. У яго меліся дзве не вельмі прыемныя для нас навіны. Папершае, высветлілася, што мы далёка зайшлі на тэрыторыю запаведніка.

— А мы не ведалі, — зажурыўся наш праваднік Валеры, які на самай справе цудоўна гэта ведаў, проста спадзяваўся пазбегнуць непрыемнага спаткання.

— Цяпер ведаеце, — зацокаў языком егер, выдатна ўсведамляючы, што той яго падманвае, ды здзівіўся: — Што вы наогул тут знайшлі ці кавага? На што тут глядзець? Тайга ды рачулка...

— Вось на гэтую тайгу ды рачулку мы і прыехалі паглядзець, — даходліва патлумачыў Валеры і паспрабаваў дамовіцца: — Ці не дазволіце прайсці праз запаведнік? Не паварочваць жа нам...

Аказалася, егер дазволіў бы. Ды вось маўляў, бяда: у яго староўцы амаль скончыліся прадукты.

— Дык мы сваім харчам падзелімся, — прапанаваў Валеры. — Будзе вам што паесці, будзе што выпіць...

— Зараз не вазьму, — самавіта адмовіўся егер, — трэба завяршыць абход. Але заўтра буду чакаць вас, — і патлумачыў, як дайсці да яго староўкі.

На развітанне падзяліўся з намі другой непрыемнай навіной.

— Сцеражыцеся, тут зараз распадаўліся расамахі. Даўно іх не адстрэльвалі. Сустрэнеце расамаха — не ўцякайце, усё роўна не ўцячэце. Расамаха самотна метраў за шэсць секунд пераадолюе.

— Што ж рабіць? — спыталі мы.

— Падайце ніцма на зямлю, — адказаў дабрадушны егер, — і мапіцеся. Можна, пашанце.

Назаўтра мы зрабілі прывал на беразе Селянгінкі — шумнай плыткай рачулкай з камяністымі берагамі. Староўка егера знаходзілася кіламетраў за дзесьці адсюль. Туды скіраваліся Валеры, я і Алесь — утрох пацягнулі два заплечнікі, набітыя крупамі, макаронамі, тушонкай і гарэлкай:

моцны Валеры нёс адзін, а мы з Алесем чаргаваліся праз чвэрць гадзіны.

Алесь абураўся, што мы вымушаны дзяліцца прадуктамі з нейкім там егерам, раўнаогул забыцца пра яго ды ісці далей па маршруце. Валеры сцісла запярэчыў на яго філіпікі:

— Хочаш выжыць у тайзе, навучыся дзяліцца, — і болей не ўвязваўся ў спрэчку, да якіх Алесь меў вялікую схільнасць.

Страціўшы апанента, Алесь раптам пачаў мяне выхоўваць.

— Што ты, Ягор, цянешся, бы вярблюд у пустэльні? Ледзь ногі перасоўваеш! А ўсё чаму? Таму што спортам не займаешся. Узьй бы з мяне прыклад! Я зранку бегаю па стадыёне — і вунь, які здаровы. І ў вандроўках заўсёды першым іду. А ты пуза нарасціў з-за ляноты, не бегаеш на стадыёне, спорт не паважаш!

Пад акампанент яго ўшчунанняў мы дайшлі да шырокай рачулкай — аднаго з шматлікіх рукавоў Селянгінкі. Адсюль да вяршыні гары, дзе стаяла егерава староўка, заставалася паўтара-два кіламетры. Якраз выпала мая чарга цягнуць заплечнік наверх. Алесь жа, хоць і вучыў мяне быць вынослівым, не хаваючы стомы, прысеў на гальку:

— Я вас тут пачакаю. Навошта мне цягнуцца туды і назад? А табе, Ягор, гэта будзе карысна, разаўнеш мускулатуру...

Калі мы з Валерыем падаліся ў гару, хлопец прыгледзеў сабе месца для адпачынку — метраў за дзесьці ад скрыжавання лясной і горнай сцяжынак узвышаліся шэрыя, з бельмі пражылкамі, парослыя рудым імхом і чэзлымі дрэўцамі валуны. Алесь з асападай расцягнуўся на пляскатым чорным камні ў цяньку валуноў.

Разамлелы ад спякоты і цурчання вады, Алесь ужо засынаў, як раптам адчуў нейкі зрух у паветры, адчуў, што за ім назіраюць.

Хлопец сеў, закрыў далонню вочы ад сонечных промяняў і — сутыкнуўся позіркам з буйной расамахай, якая выйшла з пяску на тым беразе, спынілася і ўтаропілася ў яго. Пэўна, расамаха ўпершыню сустрэла чалавека і разважала, ці небяспечны гэты двуногі звер, ці можна ім падлікавацца?

Хапіла і Алесю часу, каб разгледзець нечаканага візіцёра, выцягнутую пусу і пушысты хвост, доўгую цёмнакарычневую шэрску і шырокую вохрыстую паласу на спіне, каб згадаць папярэджанні егера.

Узіраючыся ў левы бераг, метровая расамаха прыкідвала, ці ёсць сэнс біцца з гэтым невядомым зверам.

Алесь жа разважаў — куды ўцякаць? Лезці на курумнік? Дык і драпежнік туды ж заскочыць! Бегчы па лесе да староўкі? Дык дагоніць жа!

І Алесь вырашыў напалохаць расамаха. Падняўшыся, хлопец набраў поўныя грудзі паветра і ашалела зароў. Ён ледзь не аглухнуў ад свайго

крыку, але на расамаха яго роў падзейнічаў, бы камарыны піск. Па гуку яна ўсвядоміла, што гэты двуногі — значна слабейшы за яе. Значыць, яго можна з'есці!

Убачыўшы, як ірванулася расамаха да яго праз плытку раку, Алесь зразумеў, што прыспела пара ратавацца. Але хлопец яшчэ не ўяўляў, куды бегчы!

Мы з Валерыем пачулі Алесеў крык ужо на вяршыні гары, калі дайшлі да староўкі. З хаткі выскачыў егер з ружжом у руках:

— Што здарылася?

Мы падазравалі, што наш спадарожнік увязваўся ў новыя прыгоды, без якіх не абыходзіўся ні ў адной вандроўцы, але растлумачаць не было часу. Скінулі заплечнікі перад парогам ды пабеглі з гары на бераг. Егер падаўся за намі.

Прымчаўшыся да ракі, мы ўбачылі, як Алесь беге ад драпежніка вакол валуноў.

Расамаха, якая лёгка дагнала б Алесь, калі б бегла па прамой, ніяк не магла развіць хуткасць і ўхапіць хлопча: толькі зробіць доўгі скачок, як трэба спыніцца ды павярнуць за валун.

Мы спусціліся з гары ў той час, калі наш падарожнік ратаваўся на апошнім подыху, з яго пачырванелага твару ручкамі сцякаў пот, ён хапаў паветра ротам.

Аслупянеўшы, мы з Валерыем не ведалі, што рабіць.

Валеры парадаваўся, што расамаха пакуль не звяртае на нас увагі. А я думаў: у якім выглядзе дзевядзецца транспарціраваць цэла сябра ў Мінск, калі расамаха дагоніць яго? Егер жа ўскінуў ружжо і стрэліў. Ён не патрапіў у расамаха, але тая па гуку вызначыла, што новы двуногі, які невядома адкуль з'явіўся, — мацнейшы за яе. І, не жадаючы далей выпрабаваць лёс, расамаха кінулася назад, у колькі скокаў пераадолеў раку ды знікла ў кедравым лесе.

Алесь апусціўся на бераг ды заплакаў:

— Зусім сапсаваўся абутак — паказаў на запэцканыя расамахіным гноем красоўкі.

Мне ж здавалася, што сябра плача з радасці, з-за таго, што ў гэты поўдзень нарадзіўся другі раз. І я глядзеў на пакінуты расамахай адбітак у прыбярэжным пяску — авальны след даўжынёй сантыметраў трыццаць. Адбіліся на пяску і сляды кіпчороў, сантыметраў дзесьці у даўжыню. Не верылася, што можна ўратавацца ад драпежніка, які пакідае такі след. Але ж мой сябра ўратаваўся, толькі пакуль не мог супакоіцца. І я паспрабаваў яго суцешыць:

— Ты пераканаў мяне на ўласным прыкладзе, што варта займацца бегам і паважай спорт. Абяцаю, як прыедзем у Мінск, будзем бегаць разам на стадыёне.

Алесь усміхнуўся. Вядома, ён не паверыў мне, ведаў, што я забудуся пра сваё абяцанне, ледзь вернемся дадому з гэтай прыгожай і жудаснай тайгі...

Ягор КОНЕЎ.

ДАБРАЧЫННАСЦЬ

СКРЫПКА ДЛЯ КАРАЛІНЫ

Новую цудоўную скрыпку Нядзіўна атрымала ў падарунак вучанца Дзятлаўскай школы мастацтваў, неаднаразова пераможца абласных і рэспубліканскіх конкурсаў Караліна Орсік.

Юная таленавітая скрыпачка ўдзельнічала ў паездцы па Люксембургу. Пасля канцэрта яна пазнаёмілася з Ні-

кам Фіксмерам, які некалькі гадоў запар займаецца дабрачыннай дзейнасцю на дзятлаўскай зямлі. Спадар Фіксмер паабяцаў падараваць Караліне новы выдатны інструмент. І стрымаў сваё слова. Прывёз нават і запасы смячкі.

Іосіф ЗАЯЦ.

АДКАЗЫ НА КРЫЖАВАНКУ, ЗМЕШЧАНУЮ ў № 33

- ПА ГАРЫЗАНТАЛІ. 1. Корак. 4. Агіда. 7. Лодар. 9. Рабро. 10. Кірка. 11. Увага. 12. Бетон. 15. Накат. 18. Арган. 19. Слава. 21. Аліна. 24. Барак. 27. Ласка. 28. Булат. 29. Радыс. 30. Абанды. 31. Рымар. 32. Шпага.

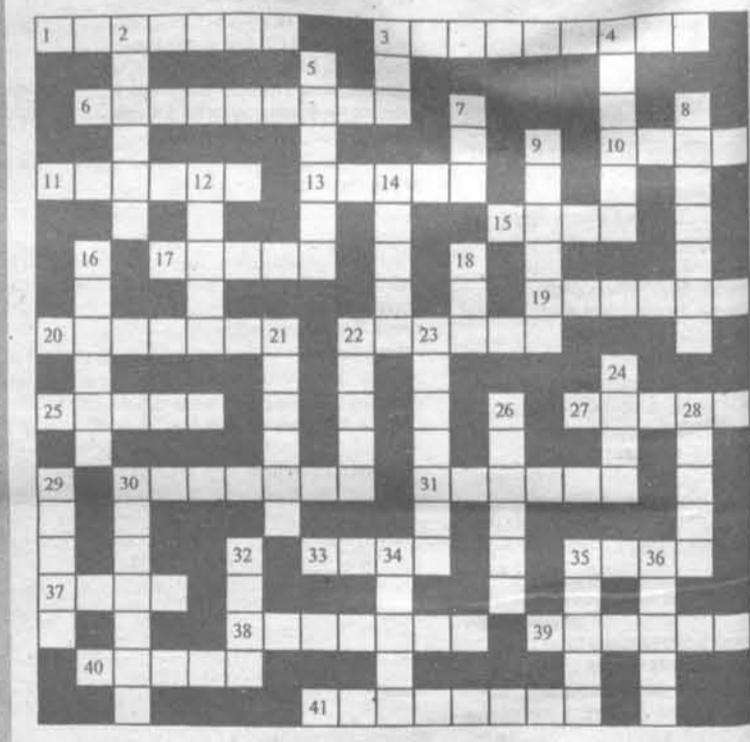
- ПА ВЕРТЫКАЛІ. 1. Кораб. 2. Робат. 3. Клоун. 4. Аркан. 5. Ігрэк. 6. Азарт. 8. Драма. 13. Есаул. 14. Орган. 16. Анапа. 17. Апала. 20. Рыска. 21. Амбар. 22. Іслам. 23. Алтар. 24. Барыш. 25. Радца. 26. Каска.

КРЫЖАВАНКА АД ЛЮБОВІ ІОНАВАЙ

ПЕРАКЛАДЗІЦЕ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

- ПА ГАРЫЗАНТАЛІ: 1. Расцвет. 3. Борец. 6. Браслет. 10. Фитиль. 11. Грохот. 13. Уезд. 15. Хлыст. 17. Остит (заболевание). 19. Сеятель. 20. Верстак. 22. Устав. 25. Щекотка. 27. Уклон. 30. Иго. 31. Миг. 33. Шепот. 35. Вкус. 37. Престольный праздник. 38. Шалопай. 39. Вселенная. 40. Камыш. 41. Общежитие.

- ПА ВЕРТЫКАЛІ: 2. Сюртук. 3. Сапог. 4. Белена. 5. Хлопоты. 7. Угол. 8. Носитель. 9. Возраст. 12. Офсет (в печати). 14. Исплин. 16. Обращение. 18. Палач. 21. Дарование. 22. Ловкость. 23. Бархат. 24. Шутка. 26. Вопль. 28. Арест. 29. Шрифт. 30. Плеск. 32. Стоимость. 34. Спрос. 35. Почва. 36. Совет.

Малюнак Вячаслава ІГНАЦЕНКІ.

«Голас Радзімы»

Галоўны рэдактар
Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом «Радзіма».

РЭДАКЦЫЯ:

Намеснік галоўнага рэдактара
Галіна УЛІЦЕНАК.
Адказны сакратар
Таццяна КУВАРЫНА.
Рэдактар аддзела —
член рэдкалегіі
Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар аддзела
Алена СПАСЮК.
Аглядальнік
Віктар МАЦЮШЭНКА.
Спецыяльныя карэспандэнты
Яўген КАЗЮЛЯ,
Алесь МЯСНІКОЎ.

Налі ПРЫВАЛОВА.
Рэдактар-перакладчык
Святлана КАРПУЧОК.
Стыльрэдактар
Ірына КАЗЛОВА.
Тэхнічны рэдактар
Данута РАКАВЕЦ.

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голас Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81-Падпісны індэкс у Беларусі 63854-Тыраж 2 016 экз.
Зак. 2156.
Падпісана да друку 27.8.2001 г. у 12.00

Наш адрас: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны: (+375-17) 213-31-97 (тэл.-факс), 213-32-80, 284-76-56, 213-37-82.

Газета набрана, звярстана і аддрукаваная ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).